

Helsinki, 5.10.2020

SOSIAALITURVAKOMITEAN ASUMISEN JAOSTO

Asia: SOSTEn vastaus sosiaaliturvakomitean asumisen jaoston kyselyyn koskien ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamista

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 234 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 75 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

*Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi,
puhelin 050 586 5677, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry*

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTEn vastaus sosiaaliturvakeskusteen asumisen jaoston kyselyyn koskien ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamista

1. Miten ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen toimii Suomessa (huomioiden etuuksien ja tukien lisäksi myös asiakasmaksut, verotus ja tarvittaessa palvelut)?

Ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen on vaikeaselkoista ja ihmiset eivät aina tiedä, miten tulot vaikuttavat etuuksiin. Järjestökentällä tulee esimerkiksi säännöllisesti esiin, että ihmiset eivät tiedä, miten veronpalautukset vaikuttavat etuuksiin. Eri etuudet käyttäytyvät eri tavoin suhteessa ansiotuloihin. Moni pienituloisen saa useampaa etuutta yhtä aikaa ja pienten työtulojen vaikutusta etuuksiin on näin vaikea ennakoita.

Eri etuuksissa on eri suojaosuudet tai ansaintarajat ja esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeen saajan raja riippuu siitä, millä perusteella etuus on myönnetty. Muun muassa eläkkeensaajan asumistukeen vaikuttavat palkkatulot, mutta työkyvyttömyyseläkkeessä on selkeä tuloraja, jonka alapuolella pysyessä ei vaikutusta tähän etuuteen ole. Myös se vaihtelee, miten eri etuuksia saa takautuvasti: osaa myönnetään takautuvasti, mutta kriteerit vaihtelevat. Asumistukea voi saada takautuvasti hakemiskuukautta edeltävän kuukauden ajalta. Toimeentulotukea taas voidaan myöntää takautuvasti vain poikkeustilanteissa ja erityisestä syystä.

Myös omaisuutta ja varallisuutta tarkastellaan eri tavoin eri etuuksissa. Esimerkiksi asumistukea voi saada omaan tai vanhempien omistamaan asuntoon, mutta toimeentulotukea ei voi saada, jos on ASP-asuntosäästötili. Se pitäisi purkaa ennen toimeentulotuen saamista, vaikka kyse olisi tilapäisestä taloudellisesta kriisistä.

Ansiotulon ja etuuksien yhteensovittaminen onnistuu helpoiten, kun kyseessä on säännöllinen kuukausitulo, tai selkeästi niin pieni ansiotulo, ettei se vaikuta valtaosaan etuuksista. Järjestelmä on raskas henkilöille, joilla on jatkuvasti vaihtelevat ansiotulot.

Järjestelmän ennakoimattomuus ja maksatuskatkoksen vaikeuttavat ihmisten oman elämän suunnittelua ja talouden hallintaa. Byrokratialoukut ovat keskeisiä ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen sujuvuuden esteitä. Järjestelmän monimutkaisuuden ja ennakoimattomuuden aiheuttaman toimeentulon epävarmuuden vuoksi lyhytaikaisia töitä ei aina uskalleta ottaa vastaan, vaikka käteen jäävä tulo lopulta voisi olla taloudellisesti kannattava. Takaisinperinnät ovat hankalasti asiakkaiden ymmärrettävissä ja ennakoitavissa. Asumistuen kohdalla työkeikkojen vastaanottaminen aiheuttaa huolta muun muassa siitä, että tuen tarkistaminen johtaa takaisinperintöihin tilanteissa, jossa saatu palkka on käytetty jo aikaa sitten. Asumistuen tarkistaminen kestää usein liian pitkään.

Ensisijaisten etuuksien matala taso vaikuttaa osaltaan yhteensovittamisen monimutkaistumiseen ja kannustimien heikkenemiseen, kun ihmiset joutuvat turvautumaan

toimeentulotukeen. Myös ensisijaisten etuuksien pitkät käsittelyajat aiheuttavat toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuessa suojaosa on selkeästi muita etuuksia pienempi ja kannustimet ottaa vastaan työtä heikoimmat. Ensisijaisten etuuksien matalan tason lisäksi pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta lisää asumisen kalleus erityisesti pääkaupunkiseudulla. Myös korkeat sairastamisen kulut ajavat ihmisiä toimeentulotuen varaan.

2. Ongelman konkretisointi: Keitä ongelma koskee ja millä tavalla? Millaisissa tilanteissa on ongelmia? Kuvaa asiaa mahdollisimman yksityiskohtaisesti konkreettisia esimerkkejä käyttäen

a. yksilöiden/kotitalouksien/kohderyhmien kannalta

Esimerkkejä ongelmallisista tilanteista:

1) Henkilöt, joiden toimintakyvyssä on rajoitteita; eivät uskalla ottaa pieniä töitä vastaan pelätessään vaikutuksia etuuksiin

Vammainen henkilö, jolle on myönnetty Kelan työkyvyttömyyseläke, voi saada myös asumistukea ja mahdollisesti joutuu myös turvautumaan toimeentulotukeen ajoittain, esim. sote-asiakasmaksujen takia. Näissä eri etuuksissa on erilaiset suojaosuudet ansiotuloissa, mikä voi aiheuttaa sen, että työtuloja ei kannata ansaita edes keikkaluonteisesti (minkä esim. osittainen työkyky voisi kuitenkin sallia).

Esim: Kelasta saatu esimerkkilaskelma ansiotulon vaikutus asumistukeen. Tulot olisivat arviolta 800 € /kk (tk-eläkkeen ansaintarajoissa). Vaikutus asumistukeen vähentävästi 273 € / kk. Jotta mahdolliselta tuen takaisinperinnältä vältytään, tarkoittaa se paperisotaa, lomaketta, lippuja ja lappuja sinne ja tänne. Monet ovat todella väsyneitä jatkuviin lomakkeisiin ja papereihin, joita tarvitsee täyttää ja lähettää. Vakiintunut "toimeentulo" on arvokas arjen tukipilari, mitä ei mielellään lähde rikkomaan, ellei ole 100 %:sen varma suunnitelman pitävyydestä ja onnistumisesta.

Henkilöiden kohdalla, joilla toimintakyky on rajoittunut, pikkukeikat, joista saa palkkioita, olisivat iso askel eteenpäin. Esimerkiksi kokemusasiantuntijana toimiminen joissakin tilaisuuksissa on ajateltu niin, että he ansaitsevat palkkion tehtävästään. Kuitenkin jotkut näitä toimijoista eivät ota palkkioita vastaan, koska etuudet menisivät sen seurauksena sekaisin. Juuri heidän kohdallaan kuitenkin pienistäkin askelista olisi hyötyä etenemisessä kohti työelämää.

2) Lyhyiden keikka- ja osa-aikatöiden vaikutus eläkkeensaajan asumistukeen

Suurempia haasteita työnteon ja eläkkeensaajan asumistuen yhteensovittamiseen liittyy silloin, kun henkilö tekee satunnaisia keikka- ja osa-aikatöitä, jotka ovat kestoltaan lyhyempiä kuin kuusi kuukautta (asiaa jäsenjärjestössä selvitelty Kelasta toistuvasti).

Jos työkyvyttömyyseläkkeellä henkilö alkaisi tehdä keikka- tai osa-aikatöitä, jotka olisivat kestoltaan alle kuuden kuukauden mittaisia, nämä työtulot eivät vaikuta eläkkeensaajan asumistukeen ensimmäisen vuoden aikana, koska kyseessä ei ole jatkuva työtulo. Jatkuvaksi tuloksi katsotaan yli kuusi kuukautta kestävä tulo eläkkeensaajan asumistuessa. Kun ensimmäisen tällaisen lyhyen keikka- tai osa-aikatyön aloitusajankohdasta on kulunut vuosi, alkaa vuoden mittainen tarkistusjakso. Jos esimerkiksi henkilöllä alkaisi ensimmäinen lyhyt keikka- tai osa-aikatyö 1.9.2020, tarkistusjakso alkaa vuoden päästä eli 1.9.2021. Jos tarkistusjakson aikana eli 1.9.2021–31.8.2022 välisellä ajalla henkilöllä on taas alle kuuden kuukauden mittainen työsuhde tai työsuhteita, tarkistusjakson aikaiset bruttopalkat vaikuttavat asumistukeen ajalla: 1.9.2021–31.8.2022. Eläkkeensaajan asumistuen tarkistaminen edellyttää, että ansaitut bruttotulot ylittävät 921 euroa tämän tarkistusjakson aikana.

Ongelmaksi lyhyiden keikka- ja osa-aikatöiden kohdalla tarkistusjakson aikana voi muodostua vuositulon arvioiminen mahdollisimman tarkasti. Aina ei voi etukäteen tietää, milloin töitä saa ja minkä pituisia työsuhteet ovat. Jos esimerkiksi heti tarkistusjakson alussa henkilöllä olisi kolmen kuukauden mittainen työsuhde ja palkkatulot olisivat enemmän kuin 921 euroa tältä ajalta, asumistuen tarkistukseen liittyen henkilön tulisi arvioida tarkistusjakson alussa koko tarkistusajalle syntyvä vuositulo. Aiempaa esimerkkiä hyödyntäen, henkilön tulisi arvioida, paljonko hän tienaisi bruttona ajalla 1.9.2021–31.8.2022. Jos nämä bruttopalkkatulot arvioi liian pieniksi, riskinä on, että eläkkeensaajan asumistuen liikamaksua pääse syntymään. Toisenlainen ongelmatilanne voi syntyä siitä, jos tarkistusjakson alussa 1.9.2021 henkilöllä ei olisi tiedossa, että tekisit töitä tarkistusjakson aikana, mutta tilanne muuttuisikin myöhemmin. Jos henkilö saisikin esimerkiksi neljäksi kuukaudeksi osa-aikatöitä 1.3.2022 alkaen, ja tulot ylittäisivät 921 euron rajan, asumistuki tarkistettaisiin tarkistusjakson alusta 1.9.2021 alkaen 31.8.2022 asti. Tämä neljän kuukauden palkkatulo huomioitaisiin bruttona asumistuen tarkistuksessa, jolloin liikamaksua on voinut päästä syntymään.

Miten eläkkeensaajan asumistuen liikamaksulta ja takaisinperinnältä voisi varmuudella välttyä satunnaisten osa- ja keikkatöiden osalta? Selkeää ja kaiken kattavaa vastausta tähän ei ole saatavilla. Tilannetta helpottaa se, jos henkilö pystyy mahdollisimman hyvin ennakoimaan tulevaa vuosituloa tarkistusjakson osalta, mutta aina se ei ole mahdollista.

3) Pariskunta, jossa toinen saa kansaneläkelakien mukaista työkyvyttömyyseläkettä, tekee samalla osa-aikaista työtä ja toinen on työmarkkinatuella. Työkyvyttömyyseläkettä saava saa hiukan lisäansioita ja eläkkeet jäävät lepäämään. Mahdollista verotusta ei ole otettu huomioon. Asuinpaikka Uusikaupunki, vuokra asunnosta 800 €/kk.

Tilanne eläkkeellä:

Jonne saa KeL 12.2 mukaista eläkettä ja takueläkettä 834,52 €/kk, palkka työstä 500 €/kk.

Kaisa on työmarkkinatuella 724 €/kk. Asumistuki Uudessakaupungissa 800 euron vuokraan = 101,75 € / kk. Käteen jää vuokran maksun jälkeen **1.320,27 € / kk**

Tilanne, kun eläkkeet jäävät lepäämään:

Jonne saa mahdollisuuden ansaita 350 euroa kuukaudessa lisää, eläkkeet jäävät siis lepäämään (kuuluu edelleen eläkkeensaajan asumistuen piiriin), palkka 850 €/kk. Kaisa on työmarkkinatuella 724 €/kk. Asumistuki Uudessakaupungissa 800 euron vuokraan = 271,47 €/kk

Käteen jää vuokran maksun jälkeen **1042,47 € / kk**

Esimerkkitapaus osoittaa, että työn vastaanottaminen voi tarkoittaa jopa satojen eurojen pudotusta perheen tuloissa.

4) Sijaisomaishoitaja ei saa eläkkeensaajan asumistukea

Sijaisomaishoitaja on henkilö, joka tekee omaishoitajan työtä tämän ollessa lakisääteisellä vapaallaan. On epäkohta, että sijaishoitajan saama palkkio poistaa oikeuden saada eläkkeensaajan asumistukea. Asumistukea laskettaessa ns. etuoikeutetut tulot eivät vähennä eläkkeensaajan asumistukea. Toisin kuin itse omaishoitajan palkkio, sijaisomaishoitajan palkkio ei ole etuoikeutettua tuloa, koska sitä ei mainita asumistukilaissa etuoikeutettujen tulojen listassa (571/2007 12§ ja 14§). Näin ahdas tulkinta on kohtuuton ja heikentää omaishoidon sijaistusjärjestelmän toimivuutta.

Jos eläkkeensaajan asumistukea saava henkilö toimii sijaisomaishoitajana, perii KELA asumistuen häneltä takaisin. Näin on, vaikka omaishoitajan sijainen tekee aivan samaa työtä kuin itse omaishoitaja. Tämä ajaa pienituloiset eläkkeensaajan asumistukea saavat sijaisomaishoitajat kestävämpään tilanteeseen.

Eläkeliitto ja Omaishoitajaliitto ovat pyytäneet asiasta selvitystä sosiaali- ja terveysministeriöltä sekä eduskunnasta (KK 506/2020 vp). Vastauksissa todetaan, että eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamiseksi ei ole vireillä erityistä hanketta, mutta viitataan sosiaaliturvauudistukseen mahdollisuutena tarkastella tätä kysymystä.

5) Omaishoitajan siirtyminen työelämään

Omaishoitajana ilman muita ansiotuloja toimineen on hankalaa siirtyä omaishoitajuudesta kohti työllistymistä, jos hoidon päätyttyä olisi ensin työtön. Kun esim. aikuinen,

omaishoidettavana ollut vammaisen henkilö muuttaa lapsuudenkodistaan omaan asuntoon, muuttuu perheen kokonaistoimeentulo huomattavasti, kun kolmen henkilön taloudesta poistuvat ko. aikuisen työkyvyttömyyseläke, hoitotuki tai vammaistuki sekä hänen hoidostaan maksettu omaishoidontuki. Samalla hän lakkaa maksamasta omaa osuuttaan yhteisen kodin asumiskuluista. Taloudellisella muutoksella on merkitystä kokonaisuudelle, vaikka vammaisen henkilö vastaakin vain omista kuluistaan.

Tämän siirtymän kynnyks on varsin korkea silloin, kun omaishoitotilanne on jatkunut pitkään ja omaishoitaja on siksi ollut pitkään työelämän ulkopuolella. Omaishoitajalla voi olla myös heikot voimavarat tai huonosti käytettävissä olevaa aikaa valmistautua työelämään palaamiseen, kun esim. uuteen koulutukseen osallistuminen ei ole realistista hyvin vaativan ja kuormittavan hoitotehtävän ohella. Nämä haasteet näyttäytyvät käytännössä siten, että aikuisen vammaisen henkilön muutto lapsuudenkodista omaan asuntoon voi olla mahdotonta. Tarvittaisiin taloudellinen tuki ja muu työelämään palaamisen tuki pitkään jatkuneen omaishoitotehtävän päättävälle. Tällä hetkellä he eivät täytä erilaisia työssäoloehdotuksia juurikaan miltään kannalta tarkasteltuna, vaikka eivät olisi vuosiin voineet työllistyä muualle kuin omaishoitotehtävään.

6) Haastavat nivelvaiheet maksupäivien muuttuessa

Nivelvaiheet ovat haastavia. Jos tuloina on pitkään ollut esimerkiksi asumistuki ja kuntoutustuki ja tilanne muuttuu siten, että ihminen saa pieniä työtuloja, asumistukea, työttömyysetuutta ja toimeentulotukea on vaikeaa hahmottaa mm. etuuksien maksupäiviä ja miten maksaa kuun aikana eteen tulevia menoja. Asumistuki ja kuntoutustuki maksetaan kuun alussa ja silloin on helpompaa hahmottaa omaa tulopohjaa, kun etuuksien maksupäivät ja summat ovat tiedossa heti kuun alkupuolella. Kun tulot tulevat kolmessa eri erässä, tuensaaja joutuu miettimään mitä menoja maksaa mistäkin tulosta sekä koostamaan vuokranmaksun monessa eri osassa (asumistuki mahdollisesti suoraan vuokranantajalle, toimeentulotuki mahdollisesti suoraan vuokranantajalle, mutta toimeentulotuen määrä ei välttämättä ole sama joka kuukausi, joten työttömyysetuudesta tulee jälleen maksaa joku tietty osa vuokrasta).

On esimerkkejä, joissa toimeentulotuki menee suoraan vuokranantajalle, mutta määrä vaihtelee asukkaan epävakaiden työtulojen takia kuukausittain, jolloin omavastuuosuus vuokrasta vaihtelee ja tästä aiheutuu huomaamatta vuokravelkaa.

7) Tulojen jaksotus toimeentulotuessa

Tulojen jaksotus perustoimeentulotuessa aiheuttaa epäselvyyksiä. Esimerkkinä henkilö, joka on ollut työelämässä pitkään ja kulutustottumukset ovat mukautuneet palkan mukaan. Äkillinen työttömyys, lomautus, sairastuminen voivat heilauttaa taloutta suuresti. Työttömyyskorvausta tai sairauspäivärahaa voi joutua odottamaan tovin. Tällöin on turvaututtava perustoimeentulotukeen, mikäli säästöjä ei ole. Perustoimeentulotukea ei

kuitenkaan välttämättä saa, kun sen näkökulmasta oletetaan, että asiakas on pystynyt ennakoimaan tilanteensa ja osannut säästää rahaa tuleville kuukausille, mutta näinhän ei todellisuudessa useinkaan ole.

8) Kuntoutustuen maksaminen lykkääntyy ansiotulojen vuoksi

Kun Kelan kuntoutuja ei etukäteen pysty sanomaan, kuinka paljon tarvittaessa työhön kutsuttavan työntekijän palkallisia työtunteja kuukaudessa tulisi, niin kuntoutusraha maksetaan jälkikäteen. Ymmärrettävää toki takaisinperinnän ehkäisemiseksi, mutta milläpä maksaa esim. vuokran tuossa välillä, jos maksuun tuleva soviteltu etuus lykkääntyy?

”Lain mukaan kuntoutusrahan maksamisen edellytyksenä on, että asiakas on kokonaan tai osittain estynyt tekemästä työtään kuntoutuksen vuoksi. Tämän takia kuntoutuksen ohessa tapahtuvalla työskentelyllä on vaikutusta kuntoutusrahaan, vaikka työskentely ei vaikuttaisikaan kuntoutukseen osallistumiseen.

Niiltä päiviltä, jolloin et työskentele, sinulla on edelleen normaalisti oikeus kuntoutusrahaan. Niiltä päiviltä, jolloin olet kuntoutuksen lisäksi myös työssä, sinulla voi olla oikeus osakuntoutusrahaan. Tätä oikeutta ei kuitenkaan pystytä etukäteen arvioimaan, vaan sitä varten tarvitsemme tiedon siitä, minä päivinä työskentelet ja montako tuntia. Tämän tiedon perusteella arvioidaan oikeutesi osakuntoutusrahaan työskentelypäiviltä ja tehdään tarvittaessa uusi kuntoutusrahapäätös.

Kuntoutusrahasi seuraavaan maksuerään xx.xx.-xx.xx.20xx on laitettu maksuete, jottei kuntoutusrahaan pääsisi syntymään liikamaksua ja takaisinperittävää, mikäli kyseiseen aikaan sisältyy myös työskentelypäiviä ja tästä aiheutuisi muutoksia kuntoutusrahaan. Maksuete poistetaan, kun toimitat Kelaan tiedot siitä, työskenteletkö ajalla xx.xx.-xx.xx.20xx ja mikäli työskentelet, minä päivinä ja montako tuntia. Sinun ei tarvitse toimittaa tätä tietoa heti, vaan riittää, että toimitat sen ennen kyseisen maksujakson päättymisaikaa xx.xx.20xx.”

9) Ammatillisen kuntoutuksen aloittaminen aiheutti mittavat ansionmenetykset

Ammatillisen kuntoutuksen aloittaminen irtisanomisajalla lakkautti palkanmaksun: Kuntoutuja irtisanottu työstään ilman työvelvoitetta. Irtisanomisaika 6kk ja sovittu suullisesti irtisanomisajan palkasta. Kuntoutuja aloitti työkokeilun irtisanomisaikana, jolloin 2kk jälkeen keskeytettiin irtisanomisajan palkan maksu työnantajan toimesta, sillä perusteella että kuntoutuja sai kuntoutusrahaa. Haittoja tapauksessa oli työkokeilun keskeytyminen, tuhansia euroja ansionmenetyksiä, sekä liitonpäivät, jotka olisivat täyden irtisanomisajan palkan myötä nollaantuneet. Kuntoutujalla jäljellä olevia päiviä nyt 180, kun ne olisi voineet olla 400.

10) Asumistuen tarkistamiset ja katkot etuudessa

Asumistuki katkeaa yllättäen lokakuun alusta, vaikka asumistuki on Kelan toimesta tarkistettu maaliskuussa. Syynä on se, ettei henkilö ole toimittanut vuositarkastusta varten tarkoitettua lomaketta. Asiakas on kuitenkin tehnyt ilmoituksen maaliskuussa, jolloin seuraava tarkistuspiste pitäisi olla vasta seuraavassa maaliskuussa. Kelan oman asioinnin sivuilla ei näy asiakkaalle pyyntöä tarkistuksesta. Kela vetoaa teknisiin haasteisiin, mutta ko. asiakkaalle tilanne on hankala, sillä vuokra pitää maksaa ja toimeentulotukea päätoimisena opiskelijana hän ei saa.

b. järjestelmän/toimeenpanijoiden kannalta

Etuuksien käsittelijöillekin ansiotulojen ja eri etuuksien yhteisvaikutukset ovat haastavia. Työssä joutuu myös käyttämään paljon aikaa näiden selvittämiseen, ja sen jälkeen mahdollisten harkinnalla myönnettävien etuuksien myöntämiseen.

Järjestöistä kerrotaan myös, että sosiaalitoimen työntekijä joutuu joskus toimimaan asiakkaan ”asianajajana” Kelaan päin, koska Kelassa perustoimeentulotuen päätöksiä tehdään kiireessä, eikä kaikkia tietoja ole tarkistettu. Esimerkiksi käsittelijä ei ole tarkastanut asiakkaan tosiasiallisia tuloja ja tehnyt päätöksen oletettujen tulojen mukaan. Näitä oletettuja tuloja ei kuitenkaan ole tullut asiakkaalle, joten päätöstä on jouduttu korjaamaan. Tällaiseen kuluu turhaan sekä sosiaalitoimen että Kelan aikaa ja asiakas joutuu odottamaan päätöstä.

3. Missä ongelma on lainsäädännön kannalta? Jos mahdollista, yksilöi, missä yksittäisissä säännöksissä.

Emme ole laajemmin käyneet lainkohtia läpi, joihin ongelmat liittyvät. Alla muutama esimerkki.

Ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa sen mukaan, ovatko työeläkelakien vai Kansaneläkelain piirissä. Nyt osatyökyvyttömyyseläkkeeseen (työeläkelakien puolella vain) on tulossa työn tekemiseen kannustava lineaarinen malli. Lineaarisuus osatyökyvyttömyyseläkkeessä sulkee pois kuitenkin ne ihmiset, jotka eivät ole vakiinnuttaneet asemaansa työmarkkinoilla eikä heille aiheudu oikeutta työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Kelan eläke on minimieläke, josta on vaikea ponnistaa takaisin työelämään, mikäli siihen ei luoda kannustavampaa elementtiä. (KeL12§, Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä)

Henkilöllä, jonka eläke jää lepäämään on mahdollisuus saada ylintä vammaistukea, jos hän on saanut eläkkeensaajan hoitotukea ennen eläkkeen lepäämään jäämistä. Tämä ei auta kuitenkaan isoa osaa henkilöistä, sillä alimman eläkkeensaajan hoitotuen kriteerit ovat tiukat

(edellyttävät avuntarvetta henkilökohtaisissa toimissa ja mm. liikkumista kodin ulkopuolella ei katsota henkilökohtaiseksi toimeksi)

9.10.2009/738 Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä 4 §
(28.12.2018/1322) Työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen jättäminen lepäämään

5 § (12.12.2014/1051) Kansaneläkelaitoksen myöntämän työkyvyttömyyseläkkeen ansaintaraja ja eläkkeen jättäminen lepäämään (29.1.2016/87)

Sijaisomaishoitajat: asumistukilain etuoikeutettujen tulojen lista (571/2007 12§ ja 14§)

Toimeentulotukilainsäädännössä on haasteita mm. oleskelukunta -käsitteessä. Se poikkeaa kaikista muista lainsäädännöistä, joissa puhutaan koti- tai asuinkunnasta. Oleskelukuntaan on vedottu, kun nuori on oleillut tilapäisesti vanhempiensa luona ja kehoitettu asioimaan vanhempien kotikunnassa oman asuin/kotikunnan sijaan.

4. Voit tuoda halutessasi tässä esille tutkimuksia tai selvityksiä, joita olisi hyvä hyödyntää raporttia työstettäessä ja jaostojen jatkokyöskentelyssä.

Miten vammaisten ihmisten oikeudet toteutuvat Suomessa? Vammaisfoorumin teettämän CRPD-kyselyn tulokset ja työryhmien raportit: <https://vammaisfoorumi.fi/wp-content/uploads/2019/09/RAPORTTI-Työelämä-ja-köyhyys.pdf>

Kalliomaa-Puha, Laura. Omaishoidon ja ansiotyön yhteensovittaminen. Selvityshenkilön raportti. urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4021-5

Perhehoitoliiton sosiaaliturvakysely perhehoitajille, tulokset valmistuvat marraskuussa 2020

5. Muita kommentteja ongelmakokonaisuuteen tai sen käsittelyyn jaostojen työssä?

Vähäisiä ihmismääriä koskevat ongelmat jäävät usein massojen jalkoihin. Esimerkiksi Kelan eläkettä saavat ja sieltä työelämään ponnistavat ovat pieni määrä ihmisiä. YK:n vammaissopimuksen hengessä tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota myös marginaaliseen ihmisryhmään ja laittaa heidän asioitaan kuntoon. Ongelma on tietenkin monitahoinen eikä ratkea pelkällä Kelan työkyvyttömyyseläkkeen lineaarisella mallilla, jos muihin etuuksiin, kuten asumistukeen, ei tehdä muutoksia.

Tulojen ja etuuksien parempi yhteensovittaminen vaatisi muun muassa etuuksien määräytymisperusteiden selkeyttämistä ja yhtenäistämistä, tukien määrittelyä reaaliaikaisemmin ja maksatuskatkosten välttämistä. Ensisijaisten etuuksien määräytyminen tulee saada toteutumaan nopeammin, tätä varten niihin olisi määriteltävä enimmäiskäsittelyajat. Näin välttyttäisiin takaisinperinnöiltä ja siltä, että ohjaudutaan hakemaan toimeentulotukea. Toinen vaihtoehto on, että ihmisille taataan ensisijaisen etuuden

odotusajalta (mukaan lukien asumistuki) jokin odotusajan etuus, mikäli ei odotusaikana voi ansaita muuta tuloa.

Etuuksien ja tulojen yhteensovittamisen olisi oltava ihmiselle helposti ymmärrettävää niin, että hän pystyy ennakoimaan käteen jäävien tulojen määrän. Tavoiteltavaa on, että etuudet vähenevät asteittain työn teon lisääntyessä niin, että työntöön lisääminen on mahdollisimman kannattavaa. Asumisen tukea tulisi kehittää ennakoitavammaksi ja reaaliaikaisemmin muuttuvaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentulotukeen tulee korostaa. Myös maksukattoja kehittämällä voitaisiin vähentää toimeentulotuen tarvetta. Asumisen hintaan tulee pyrkiä vaikuttamaan tukemalla kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa. Myös päivähoitomaksujen vaikutus kokonaisuuteen tulee huomioida.

Taloudenhallintaan tarvittaisiin maanlaajuista opastusta. Erityisesti taloudenhallinnan pitkän aikavälin tavoitteiden ja vaikutusten ymmärtäminen on selkeä epäkohta ansiotulojen ja etuuksien yhteensovittamisen kannalta. Ylivelkaantuminen vaikeuttaa tilannetta ja heikentää kannusteita. Aina työntekosta ei ole välittömiä hyötyjä, esimerkiksi ulosmittauksen tmv. velkatilanteen vuoksi, mutta silloin motivaatio ansiotulojen hankkimiseen voisi löytyä pitkäaikaisemmilla tavoitteilla. Joskus asiakastyössä on kuitenkin vaikea vakuuttaa vuokranmaksun, tai muun taloudenhallinnan kanssa painivaa henkilöä siitä, että tämänhetkinen ansiotulon kuormittava vaikutus on pitkällä aikavälillä järkevä teko. Kun asiakas ei siinä hetkessä saa riittävää tuloa tehdystä työstä, ja työtulojen takia taloutta on vaikeampi hallita ja ennustaa, ei viiden vuoden päästä mahdollisesti tapahtuva helpotus motivoi pitämään nykytilannetta yllä. Ongelmassa on useita tekijöitä, esimerkiksi yleinen vuokrataso tai kertyneet velat. Kulutustottumuksiin ja -asenteisiin sekä taloudenhallintaan voidaan kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan esimerkiksi koulutuksella ja lainsäädännöllä (korkokatot ym.).